

TÜRK İLİMLER AKADEMİSİ KURULMASI HAKKINDA DÜŞÜNCELER

Ayhan PALA*

THOUGHTS ABOUT ESTABLISHMENT OF ACADEMY OF SCIENCES

Summary

Turkish Academy of Sciences must be established as an international institution with an agreement between the Turkish-speaking countries. The Academy would search cultures of all Turkish-speaking states, autonomous states and regions. This institution would become the most important centre in academic cooperation of all these Turkish-speaking countries and would provide the cooperation between the above-mentioned institutions, universities and academies between Turkey and these countries. This Academy would realize common projects and would serve to study and develop the common culture of Turkish-speaking countries. Moreover, the practice of maintaining the coordinated works between these countries would also prevent the time and labour losses which is also possible by the works of this institution. One of the first duties of the Academy must be studying the Turkish archaeology. It must be taken into consideration that large part of the archaeological studies related to the Turkish history were carried by non-Turks, that there are still many works to be done and that there is a necessity to educate new masters in this field. Some other working spheres of the Academy must be on Turkish dialects and on preparing various dictionaries.

Türkoloji araştırmaları başlangıcında büyük ölçüde Avrupalı ilim adamlarının inhisarında iken son yarım yüzyılda bütün dünyada bu alanda çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Bilhassa Amerika Birleşik Devletlerinin çeşitli üniversite ve araştırma kuruluşlarının yaptıkları çalışmalar ve yayınları dikkati çekmektedir. A.B.D. bir çok alanda olduğu gibi Türkoloji alanında da öncü çalışmalar yapmaktadır. Harvard Üniversitesinin yayınları bu alanda ilk akla gelen örneklerdendir. Orta Asya Araştırmacıları Rehberini de bu Üniversitenin yayımlamış olduğu hatırlanmalıdır. Sovyetler Birliğinin dağılması ile oluşan Türk cumhuriyetleri de bu coğrafyaya yönelik ilginin artmasına yol açmıştır. Taşkent'te Fransızlar tarafından kurulan

* Yrd. Doç. Dr., Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Bişkek, Kırgızistan.

Orta Asya Araştırmaları Merkezi gibi yeni kuruluşlar bu ilginin göstergesidir. Rusya'nın Türkoloji çalışmalarında eski ağırlığı kalmasa da bu ülkenin bilgi birikimi ve yetişmiş insan gücü uzun vadede de Rusya'yı Türkoloji çalışmalarının önemli merkezlerinden biri olarak muhafaza edecektir. Türkoloji araştırmalarına nisbeten geç başlayan Türkiye'nin Atatürk ve M. Fuad Köprülü'nün açtığı çığırda kısa zamanda büyük mesafe aldığı bilinmektedir. Bugün Türkolojinin her alanında çok iyi yetişmiş Türk ilim adamları dünyanın çeşitli ülkelerinde hizmet vermektedir. Ancak Türkiye'nin hedefleri ve öncelikleri iyi belirlenmiş bir ilim politikasının olmaması pek çok konuda sıkıntılara sebep olmaktadır. Türk tarihi ile ilgili Çin kaynaklarının Atatürk'ün bu maksatla kurduğu Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi ve Türk Tarih Kurumu gibi kurumların yarım asırdan fazla çalışmalarına rağmen henüz Türkçe'ye kazandırılmamış olması bu politikasızlığın acı sonuçlarındandır. Türk tarihinin çeşitli dönemlerinde iç içe yaşadığımız Ermeni, Bulgar gibi toplumların kültürleri ile ilgili iyi yetişmiş mütehassıslar yetiştirememiş olmamızın sıkıntılarını elan yaşamaktayız.

Atatürk tarafından kurulan Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu'nun aradan geçen 70 yıldan fazla zamana ve Anayasa'da yer almalarına rağmen akademik hayatın gerektirdiği idari ve mali yapıya kavuşturulamamış olmaları Türkiye'nin sağlam bir ilim politikasının olmamasının sonuçlarındandır. Bu kurumların düzeltilmesi ve ihtiyaç duyulan yapıya kavuşturulması yerine Türkiye Bilimler Akademisi adıyla yeni ve görev alanı bu kurumlarla çatışan bir kurumun kurulması ise bu alandaki yanlışlara bir yenisini eklemekten başka bir sonuç doğurmamıştır.

Bu tecrübelerden alınacak dersle çalışma alanı, idari ve mali yapısı iyi belirlenmiş bir Türk İlimler Akademisinin kurulması bugün bir ihtiyaç haline gelmiştir. Kurulacak bu akademi Türkçe konuşan bütün ülkelerin ve toplulukların kültürlerini araştıracaktır. Türkçe konuşan ülkeler arasında ilmi işbirliğinin en önemli merkezi haline gelecek bu kuruluş bu ülkelerdeki akademiler ve üniversiteler ile Türkiye'deki yukarıda adı geçen kurumlar ve üniversiteler arasında işbirliğini sağlayacak ve ortak projeleri yürürlüğe koyarak Türkçe konuşan ülkelerin ortak kültürünün ortaya konmasına ve geliştirilmesine hizmet edecektir. Bu ülkeler arasında bu alanlardaki çalışmaların koordinasyon içinde yürütülerek zaman ve emek kaybına yol açan tekrarları önlemek de bu kurumun çalışmaları ile mümkün olacaktır.

Türk İlimler Akademisi başlıca tarih, dil, edebiyat, arkeoloji, coğrafya, din, felsefe, sosyoloji, etnoloji, musiki, sanatlar, folklor alanları ile ihtiyaç duyulacak diğer alanlarda çalışmalar yapacaktır. Türk tarihini aydınlatan arkeolojik çalışmalarının çok büyük kısmının Türk arkeologlar tarafından yapılmamış olduğunu hatırlamak ve bu alanda yapılacak çok işin bulunduğunu ve her şeyden önce bu alanda yeni mütehassıslar yetiştirmek gerektiğini göz önünde bulundurmak gereklidir. Türk lehçeleri ile ilgili çalışmalar, çeşitli sözlükler de akla gelen çalışma alanları arasındadır. Dünyanın her yerinde Türkçe konuşan toplulukların yaşadıkları yerlerin belirlenmesi ve bunlarla ilgili saha çalışmaları yapılması düşünülmelidir.

Türk İlimler Akademisi Türkçe konuşan ülkeler arasında yapılacak bir anlaşma ile milletlerarası bir müessese olarak kurulmalıdır. Akademi Türkiye’de kurulmalı, Türkçe konuşan ülkelerde bu akademiye bağlı araştırma merkezleri kurulmalıdır. Akademi merkezinde ve araştırma merkezlerinde Türkçe konuşan ülkelerin araştırmacıları ile ihtiyaç duyulan alanlarda çeşitli ülkelere mütehasşislar çalışmalıdır. Akademi ve araştırma merkezlerinde Türk lehçeleri ve ihtiyaç duyulan diğer alanlarda uygulamaya yönelik kurslar ve çeşitli faaliyetler de yürütülmelidir. Türkçe konuşan ülkelere bu akademinin ve araştırma merkezlerinin faaliyetini yürütecek yeteri kadar mütehasşis vardır. İhtiyaç duyulan alanlarda Akademinin ihtiyaç duyacağı araştırmacıların yetiştirilmesi için dünyanın çeşitli ülkelerine genç araştırmacı adaylarının gönderilmesi de söz konusu olacaktır. Bu maksatla akademinin çalışma alanına giren konularda öğrenim görececek öğrencilere burs verilmesi gereklidir. Türkçe konuşan ülkelerin araştırmacı envanterinin çıkarılması ve öncelikli alanlarda ilim adamı yetiştirilmesi Akademinin ilk akla gelen vazifeleri arasında yer almalıdır. Akademinin Türk kültürünün bütün alanları ile ilgili yayınları ihtiva eden bir kütüphanesi olmalıdır. Çalışma alanı ile ilgili kitap ve dergi yayını da yapılması gereken işler arasında yer almalıdır. Akademinin çalışmalarını ilgililere duyurmak üzere bülten yayını da düşünülmelidir. Akademi Türkçe konuşan ülkeler arasında ortak bir anlaşma ve iş yapma zemininin doğmasına da hizmet ederek kendi çalışma alanının dışında da tesir yaratacaktır.

Akademinin 40 asli üyesi ile şeref üyeleri ve haberleşme üyeleri olmalıdır. Kendi alanlarının seçkin temsilcileri arasından seçilecek asli üyeler akademinin araştırma çalışmalarının planlanması ve yürütülmesinde belirleyici rol üstleneceklerdir. Şeref üyeleri ilgili alanlarda büyük hizmeti olmuş milletlerarası itibara sahip ilim adamları arasından seçilecektir. Muhabir üyeler ise genç ilim adamları ile çeşitli ülkelere akademinin ilgi alanına giren konularda çalışan akademisyenler arasından seçilecektir. Asli üyeler arasından seçilecek altı üye ve Akademi Başkanı Yönetim Kurulunu oluşturacaktır. Akademi Genel Sekreteri idari hizmet birimlerinin başı olacaktır. İdari hizmetlerde çalışanlar ile devamlı çalışan uzman araştırmacılar maaşlı olacak, Yönetim Kurulu ve asli üyelerin oluşturduğu Bilim Kurulu üyelerine katıldıkları toplantılar için huzur hakkı ödenecektir.

Akademinin siyasi gelişmelerden etkilenmemesi ve serbetçe, hür bir ortamda çalışabilmesi için gerekli idari tedbirler alınarak ilmi ve idari özerklik verilecektir. Akademinin çalışmaları ilgili ülkelerin eğitim ve kültür politikalarında vazgeçemeyecekleri bir rehber olacaktır.